

Edukacinė pranciškonų misija Kretingoje XX a. pirmoje pusėje

Aušrinė ZULUMSKYTĖ
Klaipėdos universitetas

Pagrindinės sąvokos: *pranciškonai, kolegija, gimnazija, misionierių rengimas, katalikiškas ugdymas.*

Įvadas

Kiekviena vienuolija turi savitą misiją Bažnyčioje ir visuomenėje. Kaip liudija istorinė patirtis, konkrečios bendruomenės veikla yra reikšminga pirmiausia regioniniu aspektu. Edukaciniu atžvilgiu aptartina pranciškonų ordino veikla, Žemaitijos regione ir konkrečiai Kretingos mieste besiplėtojanti jau keturis šimtmečius. Ypač svarbi pranciškonų ordino veikla buvo pirmosios Lietuvos nepriklausomybės laikotarpiu – 1918–1940 metais.

Būtent edukacinė pranciškonų misijos Lietuvoje raiška mažai atspindėta dabarties socialiniuose ir humanitariniuose mokslo darbuose. Šiuolaikinėje mokslinėje bei pažintinėje literatūroje galima aptikti tik epizodinius tyrimus, atskleidžiančius bendruosius kultūrinius pranciškonų veiklos aspektus (pvz., *Laukaitytė* 1997; *Motuzas* 1999; *Kanarskas* 1994; 1998; 2009). Daugiausia informacijos sutelkta 1933–1940 metų specialiojoje periodikoje (pvz., *Šv. Pranciškaus varpelyje, Misijų kalendoriuose, Pranciškono pasaulyje*), taip pat Kretingos krašto tyros muziejaus bei Kretingos pranciškonų gimnazijos muziejaus fonduose.

Lietuvos regioninės kultūros paveldo kontekste aktualu grįžti prie šios problematikos dar ir todėl, jog 2012 metais sukanka 80 metų nuo vieno svarbiausių faktų, liudijančių pranciškonų nuopelnus krašto švietimui, – Kretingos pranciškonų gimnazijos-misijų kolegijos įkūrimo. Ši institucija, įvairiais laikotarpiais vadinta skirtingai, turėjo įvairių ugdomąją paskirtį – nuo priaugančios pranciškonų gimnazijos ir misijų kolegijos iki katalikiškos vidurinės mokyklos ir VDU Šv. Antano religijos studijų instituto. Šio straipsnio kontekste katalikiškos ugdymo institucijos veikla pristatoma kaip socioedukacinis reiškinys, įnešęs svarų indėlį į regiono kultūrinę plėtrą XX a. ketvirtajame dešimtmetyje.

Tyrimo objektas – edukacinė pranciškonų veikla Kretingoje 1932–1940 metais.

Straipsnio *tikslas* – atskleisti misionieriškos edukacinės pranciškonų misijos raišką Kretingoje 1918–1940 metais.

Uždaviniai:

- išryškinti pranciškonų edukacinės veiklos siekius Kretingoje;
- pristatyti misionierių rengimo misiją gimnazijos-kolegijos veiklos kontekste;
- aptarti gimnazijos kontingentą ir misionierių rengimo ypatumus 1932–1939 metais;
- išanalizuoti reikalavimus ugdytojams bei ugdymo turinio pobūdį pranciškonų gimnazijoje-kolegijoje;
- atskleisti gimnazijos-kolegijos padėtį XX a. ketvirtojo dešimtmečio pabaigoje bei pranciškonų edukacinės misijos sąsajas su dabarties katalikiško švietimo realijomis Kretingoje.

Metodai: mokslinės literatūros analizė, istoriografinių šaltinių analizė, lyginamoji analizė, abstrahavimas.

Šviečiamosios pranciškonų veiklos centras Kretingoje

Nuo pat ordino įsikūrimo Kretingoje broliai pranciškonai vykdė aktyvią šviečiamąją veiklą. Sėkmingiausia iš 1918–1940 m. laikotarpiu įgyvendintų pranciškonų idėjų buvo Šv. Antano gimnazijos (misijų kolegijos) įsteigimas.

Šios gimnazijos veikla ne tik plėtojo katalikišką ugdymą, bet ir padėjo atgimti pačiam pranciškonų vienuolynui. XIX a. iš visų veikusių vienintelis Kretingos pranciškonų vienuolynas nebuvo uždarytas carinės Rusijos valdžios, tačiau čia suvažiuodavo tik seni pranciškonai baigti savo amžiaus.

Popiežiaus Pijaus XI nurodymu 1931-ieji buvo pašvęsti Šv. Antano garbei. Minint jubiliejų, vienuoliai pranciškonai iškelė idėją Kretingoje pastatyti Šv. Antano vardo gimnaziją. Tėvas Augustinas Dirvelė pats vyko į Romą pas popiežių ir aptarė vienuolyno sumanymą įsteigti mokyklą. Lėšas ugdymo įstaigos statybai aukojo pasauliečiai tretininkai bei Amerikos lietuviai. Pranciškonams teko paimti ir banko paskolą (K a n a r s k a s 2009).

Mokyklos statybos darbai prasidėjo 1932 m. gegužės mėnesį, o iškilmingas atidarymas įvyko jau spalio 4 dieną per Šv. Pranciškaus šventę. Per trumpą laiką pranciškonų iniciatyva buvo pastatytas modernus keturių aukštų pastatas, suplanuotas taip, jog būtų sudarytos geros sąlygos ugdymui (V a š k y s 1940, 67). Gimnazijos rūmai buvo pritaikyti aštuonioms gimnazijos klasėms su fizikos, biologijos, chemijos kabinetais ir koplyčia. Trečiame ir ketvirtame gimnazijos pastato aukšte buvo įrengti bendrabučio kambariai, pirmuosiuose aukštuose – klasės. Čia pat veikė ir valgykla, kur maistas mokiniams buvo gaminamas modernioje virtuvėje pagal gydytojo nurodymus (M a s i o n i s 1935, 71). Rūsyje įkurtoje kolegijos salėje vyko rekolekcijos, buvo rengiamos paskaitos, organizuojami vakarai, įvairūs minėjimai. Esant blogam orui, mokiniai čia praleisdavo laisvalaikį. Mokykla turėjo net savo ligoninę (atskiras patalpas gimnazijos pastate), kurioje buvo slaugomi sergantys mokiniai.

Šv. Antano kolegija buvo priauganti gimnazija: 1932 metais mokslas pradėtas tik trijose klasėse. 1933 m. pavasarį buvo atidarytos dar trys. Tuomet gimnaziją

sudarė šešios klasės nuo I iki VI (*Tėvas Rektorius* 1933, 244–245). Jau pirmaisiais gyvavimo metais mokyklą vizitavo Švietimo ministerijos atstovai, kurie įsitikino, jog gimnazijoje buvo mokoma pagal tą pačią programą, kaip ir valdiškose mokyklose. Tuo pagrindu 1933 m. vasarą Šv. Antano kolegijai buvo suteiktos valdžios gimnazijų teisės, ir ji oficialiai imta vadinti privačia pranciškonų ordino vyrų gimnazija (K a n a r s k a s 1998, 70). Nuo 1934 metų gimnazijoje buvo atidaryta VII klasė (F r. B e n e v e n t u s 1934, 279).

Turėdama naują, erdvų pastatą bei stiprų dvasinį vienuolyno palaikymą, ketvirtą dešimtmečio viduryje Šv. Antano gimnazija Kretingoje tapo visuomenei ir Bažnyčiai reikšmingu centru, veikiančiu kaip religinė, edukacinė bei sociokultūrinė institucija.

Gimnazijos siekis – misionierių rengimas

Pranciškonai įkūrė gimnaziją siekdami daugelio tikslų, tačiau pirmutinis siekis buvo misionierių rengimas. Nors šioje mokykloje buvo dėstomi ir kiti bendri visoms gimnazijoms dalykai, tačiau ypač buvo pabrėžiamas ugdymas misionieriaus darbui. Šią kolegiją baigę jaunuoliai galėdavo rinktis: stoti į pranciškonų gretas ir, tapus vienuoliais, vykti į misijas arba, pasirinkus kokią kitą profesiją, būti misionieriais savo darbais ir geru pavyzdžiu (*Tėvas Rektorius* 1933, 243–245). Būtent dėl šios priežasties visuomenėje Šv. Antano gimnazija turėjo keletą lygiaverčių pavadinimų: ji vadinta tiesiog gimnazija, kolegija, misijų seminarija arba Šv. Antano misijų kolegija (*Antano kolegija Kretingoje* 1935).

Kitas svarbus šios gimnazijos įkūrimo tikslas buvo religinis jaunuomenės prusinimas. Lietuvai išsivadavus iš Rusijos bei Vokietijos pavaldumo, kraštą reikėjo gairinti ir tautiniu, ir religiniu atžvilgiu. Todėl pranciškonai siekė gimnazijoje ugdyti religingus, tautiškai apsisprendusius, dorus ir sąžiningus piliečius jaunai valstybei (*Ibid.*, 64).

Pranciškonai taip pat išvėlgė plintančio praktiškumo negatyvumą, todėl siekė formuoti krikščionišką mokinių pasaulėžiūrą bei auklėti juos taip, jog mokiniai gyventų altruizmo dvasia, kitus mokytų artimo meilės, atjautos. Vienuolija siekė, kad gimnazija būtų kultūriniu tiltu tarp Lietuvos ir Klaipėdos krašto. Aptariamuoju laikotarpiu Klaipėdos krašte buvo gausu protestantiškų mokyklų, ir tik Klaipėdos mieste veikė kelios katalikiškos krypties pradžios mokyklos (*Lietuvos mokykla ir pedagoginė mintis XIII–XVII a.* 1994, t. 1). Šiuo aspektu Kretingos Šv. Antano kolegija buvo strategiškai svarbi edukacinė institucija, kadangi siekė suteikti galimybę Klaipėdos krašto lietuviškoms šeimoms auklėti savo vaikus katalikiškai. Gimnazija turėjo pasitarnauti išlyginant tarp regionų susiklosčiusius sociokultūrinius skirtumus.

Verta pastebėti, jog gimnazija kūrėsi tuomet, kai šalyje į valdžią atėjusi tautininkų partija siekė katalikiškas konfesines mokyklas suvalstybinti. Todėl iki 1936 metų (L a u k a i t y t ė 1997, 107) gimnazija negavo jokios finansinės paramos iš valstybės, nors dar 1934 m. kovo 7 d. Švietimo ministerijos atstovas, įvertinęs mokyklos padėtį, žadėjo skirti vyriausybės paramą (*Kretingos Pranciškonų Gim-*

naziją vizitavo Šviet. Ministerijos atstovas 1934, 120–121). Nepaisant sunkumų, mokykla gyvavo rėmėjų dėka ir buvo laikoma prestižine Kretingos apskrities mokykla (K a n a r s k a s 1998, 69).

Gimnazijos kontingentas 1932–1939 metais

Į gimnaziją buvo priimami įvairaus amžiaus (nuo 8 iki 21 metų ir vyresni) Romos katalikų tikėjimo mokiniai, tačiau pasitaikydavo ir liuteronų, stačiatikių bei žydų (K a n a r s k a s 1994; 2009).

Apie gimnazijos raidos tendencijas galima spręsti iš mokyklą lankiusių mokinių skaičiaus. Mokinių skaičiaus augimas buvo laikytas gerą išsilavinimą teikiančios institucijos rodikliu. Pirmaisiais mokyklos veiklos metais joje mokėsi 61 asmuo, po metų – 1933 m. – jau 107 berniukai ir jaunuoliai (K a n a r s k a s 1998, 70). Daugiausiai besimokančiųjų gimnazija turėjo 1935 metais – 227 mokinius, vėlesniais metais mokinių skaičius kiek mažėjo. Prieš gimnazijos uždarymą 1939-aisiais joje mokėsi 158 mokiniai (Ibid., 70).

Kretingos Šv. Antano kolegija pasižymėjo tuo, jog ji išlaikė didelį būrį neturtingų jaunuolių, pasiryžusių tapti pranciškonų misionieriais. Pavyzdžiui, 1934 m. į gimnaziją buvo priimta 40 neturtingų mokinių, kuriems buvo nemokamai suteikiamas išsilavinimas ir išlaikymas bendrabutyje (*Tėvas Augustinas* 1934, 12). Lėšos šiems mokiniams buvo skiriamos iš įvairių fondų. Aktyviai veikė *Lurdo Dievo Motinos Fondas*, kurio lėšos buvo skirtos jaunuoliams, norintiems tapti kunigais (*Liurdo Dievo motinos fondas* 1934, 151). Talkino ir Šv. Teresėlės – Mažosios Gėlelės Fondas, įkurtas Lietuvos misionieriams remti (*Teresėlės – Mažosios Gėlelės Fondas* 1934, 189). Pasirengti šiam gyvenimo pašaukimui mokiniai galėjo ir nuolat gyvendami gimnazijos bendrabutyje. 1934 m. buvo gautas vyskupo leidimas kolegijos pastate įkurti Šv. Antano koplyčią, kur mokiniai kiekvieną dieną galėtų dalyvauti Šv. Mišiose (F r. B a l e i š a 1934, 36).

Pranciškonų gimnazijos mokiniai skirtingi į dvi grupes: mieste ir mokyklos bendrabutyje gyvenę gimnazistai. Bendrabutyje gyveno jaunuoliai iš tolimesnių vietovių ir būsimi vienuolyno kandidatai. Mieste galėjo gyventi Kretingos gyventojų vaikai bei mokiniai, turintys čia giminių. Kitu atveju gyventi bendrabutyje buvo privalu (*Žinutė. Misijų kalendorius 1935 metams* 1935). Tai turėjo garantuoti efektyvesnę auklėjimą, kadangi mokiniai buvo nuolat prižiūrimi vienuolių pranciškonų. Gyvenantys bendrabutyje turėjo laikytis griežtos dienvakšės, kuri padėjo auklėti mokinius katalikiška dvasia: kasryt mokiniai eidavo į koplyčią klausyti mišių, turėdavo palaikyti švarą ir tvarką, laiku atlikti dienvakšėje nurodytus darbus.

1935 m. Švietimo ministerijos įsakymu buvo panaikinta pirmoji gimnazijos klasė, o tais pačiais metais vietoj jos atidaryta parengiamoji (F r. M y k o l a s 1935, 191–192). Didžiausias mokinių skaičius buvo pasiektas 1935 metais, todėl tais metais sudarytos dar trys klasės. 1935 m. buvo atidaryta VIII klasė. Pagal 1936 m. mokyklų reformą mokymo laikas gimnazijose buvo sutrumpintas iki septynerių metų (Ibid.). Gimnazijos klasės prasidėdavo nuo antrosios ir baigdavosi aštuntąja, taip sudarydamos septynerių metų kursą.

Misionierių rengimo ypatumai

Misionierių rengimas buvo tikslinga veikla ir užimdavo nemaža laiko. Pirma, berniukai turėdavo baigti gimnaziją, paskui mokytis teologinio profilio universitete. Tik po dvylikos mokymosi metų jie gaudavo kunigystę. Po to dar tekdavo ruošti tiesioginiam misionierių darbui. Šiai veiklai reikėjo ne tik daug laiko bei būsimio misionieriaus pastangų, bet ir daug lėšų (*Tėvas Augustinas* 1934, 13). Kadangi būsimi misionieriai dažniausiai būdavo iš neturtingų šeimų, jų išlaikymas ir mokslas priklausė nuo šiam reikalui surenkamų aukų. Pasitaikydavo, jog kelios vienuolės tretininkės apsiimdavo globoti po vieną jaunuolį, išleisti jį į kunigus bei parengti vienuolio misionieriaus darbui. Atsilygindami už aukas, pranciškonai už rėmėjus laikydavo mišias, o mokiniai ir klierikai šia intencija turėdavo kalbėti rožinį.

Geradarių aukos buvo skiriamos išlaikyti ir vienuolyno kandidatams, kurie jau šeštoje gimnazijos klasėje buvo vertinami kaip klierikai ir dėvėjo vienuolių abitūs (F r. T a r c i z i j u s 1934, 120). Mokiniai, dažniausiai vienuolyno išlaikomi neturtingi berniukai, aukštesnėse klasėse rašydavo prašymus tapti klierikais-pranciškonais. Jei prašymai būdavo patenkinami, vienerius metus jie praleisdavo noviciate (*Ligi pasimatymo už metų* 1934, 218), kur išsamiau gilinosi į šv. Pranciškaus mokymą ir jo gyvenimo būdą. Vėliau, davę laikinus trejų metų neturto, skaistybės ir paklusnumo įžadus, jie grįždavo į kolegiją baigti gimnazijos kurso.

Iki 1939 metų mokiniai, pareiškę norą tapti misionieriais, buvo remiami nuo pat pirmos gimnazijos klasės, tačiau vėliau nuspręsta šelpti tik aukštesniųjų klasių gimnazistus. Motyvuota tuo, jog baigiamosiose klasėse jaunuoliai bus labiau apsisprendę dėl savo pašaukimo. Taip buvo sutaupoma daugiau lėšų parengti mokinius galutiniam misijų darbui (*Šv. Antano Misijų Kolegija Kretingoje* 1939, 54). Šių priemonių imtasi dėl finansinių problemų: vienuolynas dėl išlaikomų neturtingų mokinių turėdavo nuolatinių skolų. Pasitaikydavo, kad dėl lėšų stygiaus dalis gabių ir dorų jaunuolių būdavo priversti atsisakyti savo apsisprendimo tapti misionieriais. Nepaisant išskylančių sunkumų, Kretingoje vienuoliams buvo pavykę sukurti gana gerą misionierių rengimo sistemą (F r. B e n e v e n t u s 1934, 279).

Kolegijos rektorius Tėvas Augustinas ypač ragino maldą jungti su darbu, praktiškai socialine veikla. Vykdyti šį raginimą mokiniai turėjo pakankamai progų ir galimybių. Gimnazijoje buvo biblioteka, sukaupusi apie 4000 knygų (K a n a r s k a s 1998, 70), aktyviai veikė jaunųjų misionierių, būsimų pasaulio švietėjų, būrelis (*Nauji klierikai iš Kolegijos* 1934, 150). Taip pat nemažai mokinių stodavo į Šv. Pranciškaus III (tretininkų) ordiną. Gimnazistai aktyviai dalyvavo užklasinėje veikloje, lankė religinio auklėjimo, literatūros, sporto, prancūzų kalbos mėgėjų, aviamodeliuotojų, šaulių, kraštotyros ir meno saviveiklos būrelius, grojo mokyklos orkestre.

Pasitaikydavo mokinių, kuriems už tingėjimą ar nepažangumą tekdavo pasilikti antriems metams. Tačiau prižiūrimi mokytojų ir vienuolių, gimnazistai beveik neturėdavo progų netinkamai elgtis, tad bendrabučio auklėtinių elgesys skyrėsi nuo mokinių, ateinančių iš miesto (*Kretingos kultūros švyturys* 1936, 54). Pranciškonai

kreipdavosi į katalikiškas šeimas, ragindami kuo anksčiau atsiųsti savo vaikus į jų mokyklą, kad tinkamą ugdymą būtų įmanoma užtikrinti nuo mažens.

Gimnazijos personalo ir ugdymo turinio ypatumai

Pažymėtina, jog dauguma pranciškonų gimnazijoje dirbusių mokytojų turėjo aukštąjį išsilavinimą. Didesnė jų dalis buvo baigę teologijos ar filosofijos mokslus, studijavę net keliuose universitetuose. Keletas dėstytojų buvo baigę Fribūro ir Berno universitetus (K a n a r s k a s 1998).

Tokie aukšti reikalavimai mokytojams buvo keliami todėl, kad jie turėjo ne tik mokyti konkretaus dalyko, bet ir efektyviai auklėti. Mokytojų kolektyvas buvo formuojamas iš kvalifikuotų pedagogų, praktikuojančių katalikų, kad mokinius auklėtų pirmiausia asmeniniu pavyzdžiu. Būdami gilių religinių įsitikinimų, jie daug dėmesio skyrė apaštalavimo darbams. Vieni mokytojai rengė pranciškonų spaudą, kiti skaitė viešas paskaitas visuomenei.

Lyginant pranciškonų gimnazijos ugdymo turinį su valdiškų mokyklų planais matyti, jog esminių skirtumų nebuvo (F r. T h o m a 1934, 317). Net tikybos dalykui nebuvo skiriama daugiau savaitinių valandų nei valdiškose gimnazijose, nes katalikiškam ugdymui pasitarnavo visa auklėjamoji veikla. Vietoj prancūzų kalbos pranciškonai buvo parinkę vokiečių, o prancūzų kalbos buvo galima mokytis lankant prancūzų kalbos mėgėjų būrelį. Antra užsienio kalba gimnazijoje buvo rusų kalba. Šioms užsienio kalboms skirta mažiau valandų, nes daugiau dėmesio teko lotynų kalbos mokymui. Lotynų kalbai bei filosofijai Šv. Antano kolegijoje buvo skiriama beveik dukart daugiau laiko, nei valdžios gimnazijose. Gamtos mokslas pranciškonų gimnazijoje išskirtas į gamtą ir higieną bei fizikos ir kosmografijos dalyką, o valdiškų mokyklų programose tokio skirstymo nebuvo. Taip pat gimnazijoje buvo mokoma dailyraščio, kurio nebuvo valdiškose gimnazijose. Nors valandų paskirstymas mokomiesiems dalykams skyrėsi, tačiau bendras visų gimnazijos klasių savaitinių valandų skaičius tiek pranciškonų gimnazijoje, tiek valdiškose mokyklose buvo vienodas. Baigę gimnaziją, moksleiviai gaudavo atestatą, kuris galiojo kaip ir valstybinėse mokyklose išduotieji dokumentai.

Siekiant moksleivių dvasinės brandos, prieš didžiąsias metų religines šventes kolegijoje buvo vedamos rekolekcijos. Gimnazija turėjo ir savo tradicines šventes. Mokslo metai gimnazijoje prasidėdavo tuo pačiu laiku kaip ir kitose mokymo įstaigose. Mokslo metų pradžios šventė buvo pradedama bažnyčioje dalyvavimu mišiose. Iškilmingai buvo švenčiama Kristaus Karaliaus šventė, Marijos Nekalto Prasidėjimo minėjimas. Kiekvienais metais buvo švenčiama šv. Pranciškaus diena, sutapdavusi su kolegijos gimtadieniu (*Šv. Antano kolegijos metinės* 1938, 326). Svarbi data gimnazijoje buvo ir šv. Kazimiero, Lietuvos pranciškonų provincijos globėjo, šventė, šv. Kalėdos (F r. B a l e i š a 1934, 36). Kiekviena gimnazistų klasė turėjo pasirinkusi savo globėju vieną šventąjį ir kasmet paminėdavo jo garbei skirtą dieną.

Ugdymo plėtrai gimnazijoje daug pasitarnavo ir 1936 m. atidarytas gimnazijos muziejus (*Mūsų kolegijoje visas muziejus* 1936, 15), kuriame kaupiami senoviniai daiktai padėjo puoselėti kraštotyrines, etnografines tradicijas.

Šv. Antano kolegija 4-ojo dešimtmečio pabaigoje

1939 m. rudenį prie Šv. Antano kolegijos buvo atidarytos atskiros klasės mergaitėms, nes netekus Klaipėdos krašto daug apylinkės šeimų neturėjo kur jų siųsti mokytis. Mergaitės mokėsi atskirai (netoli gimnazijos esančiuose Šv. Antano rūmuose, pastatytuose 1934 m.), tačiau jų klasės nesudarė atskiros gimnazijos, o tik kolegijos dalį (1939 m. gimnazijoje mokėsi 93 mergaitės (F r. L u c a s 1939, 327). Ketvirtojo dešimtmečio pabaigoje pranciškonų gimnazijoje pradėjo dėstyti ir mokytojos moterys (*Pranciškonų pasaulis* 1940, 197).

1940 m. rudenį Šv. Antano rūmuose planuota atidaryti bendrabutį-pensionatą, kuriam vadovautų seserys pranciškonės. Tačiau 1940 m. vasarą Lietuvą okupavusi sovietinė valdžia atskyrė Bažnyčią nuo valstybės bei nutraukė pranciškonų vienuolyno veiklą. 1940 m. liepos 26 d. vienuolynas ir pranciškonų gimnazija buvo uždaryti, o pranciškonams priklausęs turtas bei pastatai nacionalizuoti. Buvusiose pranciškonų gimnazijos patalpose buvo įkurdinta Raudonosios Armijos Kretingos įgula (K a n a r s k a s 1998, 90).

Pranciškonų gimnazija-kolegija gyvavo aštuonerius metus, kol jos veiklą nutraukė sovietinė okupacija. Šiuo laikotarpiu pranciškonų veikla buvo inovatyvi, nes jie sistemingai rengė misionierius tiek vienuoliškai, tiek ir pasaulietinei misijai. Pranciškonų edukacinė veikla traktuotina ne tik kaip vienos mokyklos istorija, o kaip kultūrinis reiškinys, padėjęs pagrindus dabarties katalikiškam švietimui Kretingoje ir regione.

Tarpukario pranciškonų misijos sąsajos su dabarties katalikiška edukacine veikla

1940–1950 metais nacionalizuotoji mokykla vadinta valstybine Kretingos gimnazija. 1950 metais gimnazija panaikinama, įsteigiama vidurinė mokykla. Ilgą laiką ji buvo vienintelė vidurinė mokykla mieste, tačiau dėl sovietinės ideologijos neturėjo jokių ryšių su religiniu ugdymu, nei su broliais pranciškonais. 1976–1992 metais įstaiga vadinta Kretingos 1-ąja vidurine mokykla.

Baigiantis sovietmečiui, 1989 m. į Kretingą grįžę broliai pranciškoniai, vadovaujami kunigo Astijaus Kungio OFM, subrandino mintį įsteigti Kretingos katalikišką vidurinę mokyklą (tai padaryta 1992 metais), o vėliau ją subrandinti iki gimnazijos lygmens. Nuo 2008 m. mokykla veikia kaip viešoji įstaiga *Kretingos pranciškonų gimnazija* (gimnazijos steigėjas – Lietuvos Šv. Kazimiero provincija).

Svarbu dar kartą pažymėti, jog 1932–1940 m. Šv. Antano kolegija gyvavo ne kaip aukštesnioji ar aukštoji mokykla, o kaip gimnazija, kolegijos vardą įgijusi dėl savo misionieriškos misijos. Antrajame gimnazijos pastate, kuriame 1939 m. buvo pradėtos mokytis mergaitės, XX a. 9–10 dešimtmetyje išikūrė Kretingos kolegija, tačiau ji nebuvo tarpukarinės kolegijos tęsia. Keletą metų gyvavusi kaip aukštesnioji mokykla, ši kolegija peraugo į Kretingos Šv. Antano religijos studijų institutą, veikusį kaip VDU Katalikų teologijos fakulteto padalinys (M o t u z a s 1999).

Tarpukario Šv. Antano gimnazijos-kolegijos veiklą toliau plėtoja dabartinė Kretingos pranciškonų gimnazija.

Išvados

- Šv. Antano kolegijos įsteigimas 1932 m. ne tik skatino Kretingoje plėtoti katalikišką ugdymą, bet ir sudarė sąlygas atsinaujinti pranciškonų vienuolynui. Svarbiausi Šv. Antano kolegijos veiklos siekiai buvo misionierių rengimas ir religinis jaunuomenės auklėjimas.
- Turėdama naują pastatą ir svarų visuomenės palaikymą, XX a. ketvirtojo dešimtmečio viduryje kolegija tapo priaugančia gimnazija, veikiančia kaip reikšminga regiono religinė, edukacinė bei sociokultūrinė institucija.
- Daugiausiai gimnazistų buvo katalikų tikybos, tačiau buvo priimami ir kitų religinių konfesijų mokiniai. Vienuolyno, įvairių katalikiškų fondų bei privačių rėmėjų aukų dėka misionieriškai misijai galėjo pasirengti daug neturtingų jaunuolių, vėliau tapusių vienuoliais misionieriais arba aktyviais visuomenės švietėjais. Paskutiniaisiais gimnazijos gyvavimo metais joje leista mokytis ir mergaitėms.
- Dauguma pranciškonų gimnazijos mokytojų turėjo aukštąjį išsilavinimą, nemažai jų buvo baigę teologijos studijas. Ketvirtojo dešimtmečio pabaigoje gimnazijoje pradėjo mokytojauti ir moterys. Ugdymo turinio atžvilgiu pranciškonų gimnazija labai nesiskyrė nuo valdiškų mokyklų, tačiau daugiau dėmesio skyrė lotynų kalbai bei filosofijai. Tikybos pamokų nebuvo daugiau nei kitose gimnazijose, nes pranciškonai ypač akcentavo įvairiapusių auklėjamąjį darbą.
- Sovietinė okupacija nutraukė sėkmingą gimnazijos aštuonerių metų veiklą. Katalikiško ugdymo tradiciją Kretingoje atgaivino 1992 m. įsteigta katalikiška vidurinė mokykla, peraugusi į dabar veikiančią Kretingos pranciškonų gimnaziją.

Šaltiniai ir literatūra

- F r. B a l e i š a 1934 – Fr. Baleiša, „Kretingos Šv. Antano kolegijoje užgimė Kūdikėlis Jėzus“, *Šv. Pranciškaus varpelis*, 2.
- F r. B e n e v e n t u s 1934 – Fr. Beneventus, „Ir vėl pradėjome darbą“, *Šv. Pranciškaus varpelis*, 9.
- F r. L u c a s 1939 – Fr. Lucas, „Šv. Pranciškaus minėjimas“, *Pranciškono pasaulis*, 11.
- F r. M y k o l a s 1935 – Fr. Mykolas, „Pradedame“, *Pranciškono pasaulis*, 10.
- F r. T a r c i z i j u s 1934 – Fr. Tarcizijus, „Prašome pas mus valandėlei“, *Šv. Pranciškaus varpelis*, 4.
- F r. T h o m a 1934 – Fr. Thoma, „Šv. Antano Kolegija pradėjo trečius metus“, *Šv. Pranciškaus varpelis*, 10–11.
- K a n a r s k a s 1994 – Julius Kanarskas, „Vienuoliai pranciškonai Kretingoje“, *Žemaičių žemė*, 4.
- K a n a r s k a s 1998 – Julius Kanarskas, „Kretingos praeities uždangą praskleidus“ (rankraštis), *Kretingos muziejaus mokslinis archyvas*, Kretinga.
- K a n a r s k a s 2009 – Julius Kanarskas, *Kretinga. Praeities skraistę praskleidus*, Klaipėda: Druka.
- Kretingos kultūros švyturys* 1936 – „Kretingos kultūros švyturys“, *Misijų kalendorius 1936 metams*, Kretinga.

- Kretingos Pranciškonų Gimnaziją vizitavo Šviet. Ministerijos atstovas* 1934 – „Kretingos Pranciškonų Gimnaziją vizitavo Šviet. Ministerijos atstovas“, *Šv. Pranciškaus varpelis*, 4.
- Laukaitytė* 1997 – Regina Laukaitytė, *Lietuvos vienuolijos. XX a. istorijos bruožai*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas.
- Lietuvos mokykla ir pedagoginė mintis XIII–XVII a.* 1994 – *Lietuvos mokykla ir pedagoginė mintis XIII–XVII a.*, t. 1, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Ligi pasimatymo už metų* 1934 – „Ligi pasimatymo už metų“, *Šv. Pranciškaus varpelis*, 7.
- Liurdo Dievo Motinos Fondas* 1934 – „Liurdo Dievo Motinos Fondas“, *Šv. Pranciškaus varpelis*, 5.
- Masionis* 1935 – Antanas Masionis, „Šv. Antano Kolegija Kretingoje“, *Misijų kalendorius 1935 metams*, Kretinga.
- Metraštis* 2002 – „Metraštis“, *Kretingos pranciškonų gimnazijos muziejus, ekspozicija*.
- Motuzas* 1999 – Alfonsas Motuzas, „Šv. Antano religijos studijų institutas prie katalikų teologijos fakulteto Vytauto Didžiojo universitete Kretingoje“, *Soter*, 1 (29).
- Mūsų kolegijoje visas muziejus* 1936 – „Mūsų kolegijoje visas muziejus“, *Pranciškono pasaulis*, 1.
- Nauji klierikai iš Kolegijos* 1934 – „Nauji klierikai iš Kolegijos“, *Šv. Pranciškaus varpelis*, 5.
- Šv. Antano Kolegija Kretingoje* 1935 – „Šv. Antano Kolegija Kretingoje“, *Misijų kalendorius 1935 metams*, Kretinga.
- Šv. Antano kolegijos metinės* 1938 – „Šv. Antano kolegijos metinės“, *Pranciškono pasaulis*, 11.
- Šv. Antano Misijų Kolegija Kretingoje* 1939 – „Šv. Antano Misijų Kolegija Kretingoje“, *Misijų metraštis 1939 metams*, Kretinga.
- Teresėlės – Mažosios Gėlėlės Fondas* 1934 – „Teresėlės – Mažosios Gėlėlės Fondas“, *Šv. Pranciškaus varpelis*, 6.
- Tėvas Augustinas* 1934 – Tėvas Augustinas, „Šventų Kalėdų linkėjimai“, *Šv. Pranciškaus varpelis*, 1.
- Tėvas Rektorius* 1933 – Tėvas Augustinas, „Šv. Antano Kolegija Kretingoje“, *Šv. Pranciškaus varpelis*, 8–9.
- Vaškys* 1940 – Justinas Vaškys, *Pranciškonai Kretingoje*, Kretinga.
- Žinutė* 1935 – „Žinutė“, *Misijų kalendorius 1935 metams*, Kretinga.

Aušrinė Zulumskytė

Edukacinė pranciškonų misija Kretingoje XX a. pirmoje pusėje

S a n t r a u k a

Pagrindinės sąvokos: *pranciškonai, kolegija, gimnazija, misionierių rengimas, katalikiškas ugdymas.*

Straipsnyje bandoma atskleisti misionieriškos edukacinės pranciškonų misijos raišką Kretingoje 1918–1940 metais. Šio straipsnio kontekste katalikiškos ugdymo institucijos veikla pristatoma kaip socioedukacinis reiškinys, įnešęs svarų indėlį į regiono kultūrinę plėtrą XX a. ketvirtajame dešimtmetyje.

Šv. Antano kolegijos-gimnazijos įsteigimas 1932 m. ne tik skatino Kretingoje plėtoti katalikišką ugdymą, bet ir sudarė sąlygas atsinaujinti pranciškonų vienuolynui. Svarbiausi Šv. Antano kolegijos veiklos siekiai buvo misionierių rengimas ir religinis jaunuomenės auklėjimas.

Turėdama naują pastatą ir svarų visuomenės palaikymą, XX a. ketvirtojo dešimtmečio viduryje kolegija tapo priaugančia gimnazija, veikiančia kaip reikšminga regiono religinė, edukacinė bei sociokultūrinė institucija.

Didžioji dauguma besimokančiųjų buvo katalikai, tačiau buvo priimami ir kitų religinių konfesijų mokiniai. Vienuolyno, įvairių katalikiškų fondų bei privačių rėmėjų aukų dėka misionieriškai misijai galėjo pasirengti daug neturtingų jaunuolių, vėliau tapusių vienuoliais misionieriais arba aktyviais visuomenės švietėjais. Paskutiniaisiais gimnazijos gyvavimo metais joje leista mokyti ir mergaitėms.

Gimnazijos mokytojams buvo keliami itin aukšti reikalavimai, dauguma jų turėjo aukštąjį išsilavinimą, nemažai jų buvo baigę teologijos studijas. Ketvirtojo dešimtmečio pabaigoje gimnazijoje pradėjo mokytojauti ir moterys. Ugdymo turinio atžvilgiu pranciškonų gimnazija labai nesiskyrė nuo valdiškų mokyklų, tačiau daugiau dėmesio skyrė lotynų kalbai ir filosofijai. Tikybos pamokų nebuvo daugiau nei kitose gimnazijose, nes pranciškonai ypač akcentavo įvairiapusį auklėjamąjį darbą.

Sovietinė okupacija nutraukė sėkmingą gimnazijos aštuonerių metų veiklą. Katalikiško ugdymo tradiciją Kretingoje atgaivino 1992 m. įsteigta katalikiška vidurinė mokykla, peraugusi į dabar veikiančią Kretingos pranciškonų gimnaziją.

Aušrinė Zulumskytė

Educational Mission of the Franciscan in Kretinga in the First Half of the 20th Century

S u m m a r y

Keywords: *Franciscan, College, Gymnasium, missionary training, Catholic education.*

This article attempts to reveal the realization of missionary educational Franciscan mission in Kretinga in 1918–1940. In the context of this article, the activity of Catholic educational institution is presented as a sociocultural phenomenon, bringing in a significant input to the region's cultural development of the thirties of the 20th century.

The establishment of St. Anthony's College–Gymnasium in 1932 not only promoted the development of Catholic education, but also allowed the renewal of the Franciscan monastery. The most important aims of St. Anthony's College activity were missionary training and religious education of young people.

Having a new building and a significant society support, in the middle of thirties of the 20th century the college became an augmentative Gymnasium acting as a significant region's religious, educational and sociocultural institution.

The vast majority of students were Catholics, but students of different religious confessions were accepted, too. By courtesy of monastery, different Catholic funds and private sponsors, many poor young people, who later became monks missionaries or active public educators, could prepare for the mission. In the latest years of the Gymnasium existence girls were allowed to study, too.

Gymnasium teachers had to meet very high requirements, most of them had higher education, and many of them had completed theological studies. At the end of the thirties women started to teach in the school. In respect of education content, the Franciscan Gymnasium did not differ much from official schools, but it focused more on Latin and philosophy. There were no more religion classes than in other schools because the Franciscan particularly emphasized the varied educational activities.

The Soviet occupation terminated a successful eight year activities of the school. The Catholic educational tradition in Kretinga was revived by the Catholic Secondary school established in 1992, which developed into Kretinga Franciscan Gymnasium.

A u š r i n ė Z U L U M S K Y T Ė
*Edukologijos katedra
Klaipėdos universitetas
S. Nėries g. 5
LT-92227 Klaipėda
[ausrinezzz@gmail.com]*